

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 95. ÉVFOLYAMA

IX. ÉVF. 5. SZÁM 161—200 OLD. 1960. MÁJUS

T A R T A L O M

<i>Bencze Lajos</i> : Erdőgazdasági vadkárók és a vadkárelhárítás helyzete Magyarországon	161
<i>Rónai Ferenc</i> : Előre gyártott vízvezető berendezések erdei utakon	165
<i>Keresztesi Béla</i> : Néhány adat nyárasainkról	171
<i>Kulcsár Viktor</i> : Az erdőállomány értéke megállapításának módszerei szocialista gazdasági viszonyok között	175
<i>Varga Béla</i> : Megjegyzés a „Hanság szerepe népgazdaságunk célkitűzéseiben” című cikkhez	182
<i>Mátyás Vilmos</i> : Magtermelő állományaink célja, értelme és kezelése	183
<i>Tóth Károly</i> : Alföldfásítás-nyárfásítás Szolnok megyében	191
<i>Nagy Aladár</i> : Karácsonyfa-termelés	199
Címlapon: <i>Cserkéregtermeléssel egybekötött gyérités</i> (Mátrai Erdőgazdaság)	
Hátlapon: <i>Bükkös erdőszél a Göcsejben</i> (Délzalai Erdőgazdaság) (Jérôme René felv.)	

СО ДЕРЖАНИЕ

<i>Бенце, Л.</i> : Повреждения леса дичью и положение меры борьбы с ней в Венгрии	161
<i>Ронау, Ф.</i> : Сборные элементы для отведения воды в строительстве лесоводных дорог	165
<i>Керестеши, Б.</i> : Некоторые данные о наших тополевых культурах	171
<i>Кулчар, В.</i> : Методы определения стоимости леса в условиях социалистического хозяйства	175
<i>Варга, Б.</i> : К статье „Роль района Ханшаг в предначертаниях народного хозяйства”	182
<i>Матьяш, В.</i> : Цель и назначение семенопроизводительных лесонасаждений и уход за ними	183
<i>Тот, К.</i> : Облесение Венгерской Низменности — культура тополей в комитате Солнок	191
<i>Надь, А.</i> : Выращивание елки	199
Заглавный рисунок: <i>Пролодная рубка связанная с производством дубильной коры</i> (Горы „Матр”)	
На оборотной странице обложки: <i>Опушка леса с буками в районе Гечей</i> (Комитат Зала)	

Фотоснимки от Р. Жером

S O M M A I R E

<i>Bencze L.</i> : Les dégâts de gibier en forêt et leur combat en Hongrie	161
<i>Rónai F.</i> : Installations d'égouttement préfabriquées pour les routes forestières	165
<i>Keresztesi B.</i> : Quelques données sur les peupleraies hongroises	171
<i>Kulcsár V.</i> : Les méthodes de l'établissement de la valeur des peuplements forestiers dans les conditions économiques socialistes	175
<i>Varga B.</i> : Remarques à l'article „Le rôle de la région Hanság dans les objectifs de l'économie nationale”	182
<i>Mátyás V.</i> : Les buts, l'importance et la gestion des peuplements granifères	183
<i>Tóth K.</i> : Plantation d'arbres dans la Grande Plaine Hongroise-plantation de peupliers dans le département Szolnok	191
<i>Nagy A.</i> : Production d'arbres de Noël	199
En couverture: <i>Éclaircie liée à la production d'écorce à tan</i> (Économie forestière Mátra)	
En reverse: <i>Une lisière de hêtraie dans la région Göcsej</i> (Économie forestière Délzala)	
(Photos: R. Jérôme)	

Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa

Szerkesztő: KERESZTESI BÉLA, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Kiadja: a Mezőgazdasági Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat, Felelős kiadó: LÁNYI OTTÓ
Szerkesztő bizottság: ÁKOS LÁSZLÓ, BABOS IMRE, a mezőgazdasági tudományok doktora;
dr. BALASSA GYULA, dr. HARACSI LAJOS, JÉROME RENÉ, KÁLDY JÓZSEF, KOCSÁRDY KÁROLY, KUTASY VIKTOR, MADAS ANDRÁS, PÁRIS JÁNOS, SALI EMIL, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, SZÖNYI LÁSZLÓ

Megjelent 4800 példányban

60-1602-689/2 - Révai-nyomda, Budapest, V., Vadász u. 18.

Erdőgazdasági vadkárok és a vadkárrelhárítás helyzete

BENCZE LAJOS tud. munkatárs, ERTI

Az erdőgazdasági vadkárok megelőzése, illetve elhárítása Magyarország erdőgazdálkodásának egyik előtérben levő feladata. A vad által — elsősorban a szarvasfélék (*Cervidae*-k) által — okozott kár főleg a nyárasítással és a fenyvesítéssel érintett erdőkomplexumokban, valamint az átalakítás alatt álló erdőrészekben jelentkezik súlyosabb formában. A szarvasfélék által okozott kár különösen ott jelentkezik elviselhetetlen mértékben, ahol a vadállomány túlságosan elszaporodott, és ahol az ivararány is kedvezőtlenül eltolódott a sutavad javára, illetve az agancsos vad hátrányára. Az alföldi részekben a mezei nyúl és helyenként az üregi nyúl károsítása is számottevő. Az üregi nyúl ugyan az elmúlt esztendőknél során több tájegységen — főleg a nyugati országokban — úgyszólván teljesen kipusztult, de pl. a kecskeméti erdőgazdaság egyes homokterületein ma is népes üreginyúl állomány van, amely érzékeny károkat okoz az alföldi fásításokban és erdősítésekben. A vaddisznóállomány általában erősen elszaporodott a háború utáni időkben és ma olyan kisebb erdőkomplexumokban is mint állandó vad fordul elő, ahol korábban egyáltalán nem volt, vagy csupán mint váltóvad mutatkozott. Elszaporodásának oka abban leli magyarázatát, hogy egyre ritkábban fordul elő a különféle sertésvész (a házisertésekénél történő eredményes védekezés, valamint az erdei legeltetés korlátozása következtében), továbbá, hogy vadászata nem történt kellő intenzitással.

A nem őshonos vadfajtaiból még a dámvad és a muflon kártétele jelentkezik egyes tájegységeken, ahol az állományuk jobban elszaporodott; mint pl. a muflon a Mátra, a Bükk és a Pilis hegységben, a dámvad pedig a Tolna megyei erdőgazdaság területén. Bár ezek kártétele is igen jelentős lehet, az adott tájegységek egyes részein, számszerű és területileg is általában korlátozott előfordulásuk következtében messze mögötte marad a szarvas által okozott károknak.

A vad károsítása vadfajtánként.

Szarvas (Cervus elaphus L.) Csúcsrügyek, vezérhajtások lerágása, kéreghántás, kéregdörzsölés agancstisztításkor, nyár és egyéb suhángok megroppantása, illetve letörése, makkvetés felkaparása és felszedése.

Őz (Capreolus capreolus L.) Csemeték csúcsrügyeinek és vezérhajtásainak lerágása, agancstisztításkor kéregleverés.

Muflon (Ovis aries musimon P.) Csemeték vezérhajtásának és csúcsrügyének lerágása, talaj tömörítése, szórványosan kéreghántás.

Mezei nyúl (Lepus europaeus P.) Csemeték csúcsrügyének és vezérhajtásának lerágása, kéreghántás.

Üregi nyúl (Oryctolagus cuniculus L.) Csemeték csúcsrügyének és vezérhajtásának lerágása, kéreghántás, kotorékok készítésével a gyökerekben és a talajban károsítás.

Vaddisznó (Sus scrofa L.). Makkvetés kitúrása és felszedése, csemeték kitúrása.

Dámvad (Dama dama L.). Csemeték csúcsrügének és vezérhajtásának lerágása, szórványosan kéreghántás és makkfelszedés, agancstisztításkor kéregdörzsölés.

A felsorolás egyben a károsító vadfajta jelentőségét is követi, ezen belül az egyes vadfajtáknál a károsítás felsorolása előfordulási és fontossági sorrendet is jelent.

A mezőgazdasági területeken is igen jelentős károk fordulnak elő, ahol elsősorban a vaddisznó és a szarvas okoz nagyobb károkat, a többi vad kártétele általában az elviselhető károk mértékén belül ingadozik.

Az erdőgazdasági vadkárok megelőzése és elhárítása érdekében tett intézkedések, továbbá a vadkárelhárítás lehetőségei és módjai.

1. Az Országos Erdészeti Főigazgatóság vezetője 1958. évben elrendelte a távlati vadgazdálkodási fejlesztési tervek összeállítását, mégpedig mind az állami vadgazdaságok és az erdőgazdaságok kezelésében lévő üzemi területekre, mind pedig a bérbeadott területekre vonatkozóan. Ezeket a terveket az OEF vezetője 1959. januárjában jóváhagyta és a folyamatos végrehajtásukat elrendelte. Ezeknek a terveknek a végrehajtását az erdővédelmi állomások ellenőrzik és figyelemmel kísérik.

A vadgazdálkodási fejlesztési tervek előírják az egyes területeken fenntartható vadlétszámot, meghatározzák a vadlétszámapasztás és az ivararány-szabályozás mértékét és ütemét, előírják a vadföldek és etetők létesítésének mértékét és ütemét, általában a túlnépes nagyvadállomány csökkentését és a minőségi nagyvadgazdálkodást kívánják szolgálni egyrészt a vadállomány (Cervidae) minőségének emelése, másrészt a vad által okozott károk csökkentése érdekében.

A tervek összeállítása során általában az alábbi vadlétszám norma volt az irányadó: szarvasból minden 75 ha erődterületen 1 db, őzből minden 20 ha területen 1 db, dámvadból 50 ha-ként 1 db, és muflonból 30 ha-ként 1 db tartható fenn. Ez képezheti a törzssállományt, kilövés a szaporulat arányában történik. Az egy vaddal egyszer igénybevett területet más vadfajtaival megterhelni nem lehet.

Ettől a vadlétszám-normától indokolt és kiemelkedő minőségű szarvas-, däm- és őzállomány esetében eltért az OEF vezetője, figyelembe véve az adott erdőkomplexum vadeltartóképességét, továbbá az intenzívebb vadgazdálkodást, a vadról való fokozottabb gondoskodást, valamint a terület különleges rendeltetését.

2. Az OEF által kiadott (1960. év januárjában jelent meg) Erdővédelmi Utasítás külön fejezetben foglalkozik az erdőben fenntartható vadállomány és a vadkárelhárítás kérdésével. Az Erdővédelmi Utasítás előírásai az erdőgazdaságok részére kötelezőek.

3. Folyamatban van a vadgazdálkodási utasítás kiadása, amely meghatározza a vadgazdálkodás feladatait és az egyes területeken fenntartható vadállomány mennyiségét stb. Tehát közvetve az erdővédelmi érdekeket is szolgálja fogja.

4. Folyamatban van egy gyakorlati kézikönyv (brosúra) összeállítása, amely a vadkárelhárítás különböző lehetőségeit és módszereit kiterjedtebb formában ismerteti a gyakorlati szakemberekkel.

5. A *mechanikai védekezési módok* közül az elmúlt évek során az alábbi

módszereket próbáltuk ki: a csemeték csúcsrügyének, illetve vezérhajtásának üvegyapottal, kóccal, papírral való bekötése, rügyvédőfémek, csemetevédő spirálok, a csemeték rőzsével történő letakarása, a csemeték mellé tűzdelt száraz vagy szűrős gallyakkal történő védekezés, a csemeték földhöz való lehúzása Csesznák-féle kampókkal, drótbuktatók, kerítések, vadriasztó örök alkalmazása. Az üvegyapottal történő bekötözés gondos és szakszerű kivitele esetén kielégítő védőhatásúnak bizonyult, a költségek azonban meghaladták a rentabilitás határát. A kóccal történő bekötözés az üvegyapotnál kisebb védőhatást biztosított, inségesebb körülmények között a vad a hajtásokat a kóccal együtt lerágta, a kócot kiköpte. A rügyvédő fémek csak a kisebb károsításnak kitett területeken bizonyultak hatásosnak, kivitelezésük aránylag olcsó. A csemetevédő spirálok csak a biológiai védekezés (bőséges táplálék) biztosítása esetén bizonyultak hatásosnak.

A csemeték vezérhajtásának (csúcsrügyének), vagy a kéreghántásnak kitett fák alsó részének papírral történő bekötözése az eddigi tapasztalatok szerint kielégítő védelmet nyújt. (Nem tisztázott még a bekötött csúcsrügyre, illetve vezérhajtásra gyakorolt hatás.)

A rőzsetakarás és tűzdelés 1—3 éves korú erdősítésekben hatásosnak bizonyult, ha a kellő szakszerűséggel és gondossággal történt a kivitelezés. Az előbbi különösen a fészkes ültetés esetén.

A csemeték talajhoz való lehúzása (Csesznák-féle) kampóval a rövid oldalhajtású csemeték téli védelmére bizonyult alkalmas védekezésnek. Fiatal (1—3 éves) csemeték — illetve erdősítés — védelmére eddig hatásosnak bizonyult, kivitelezése gazdaságos.

A drótbuktatók (pókhálószerűen kifeszített drótok 1,0—1,5 m távolságban és kb. 0,8 m magasságban) egyes helyeken kielégítőnek bizonyultak, de még további megfigyelés, kísérlet szükséges.

A kerítés hatásos — és biztos — védekezési módnak bizonyult, amennyiben a bekerített terület 10 ha kiterjedésnél nem nagyobb, és ha annak kivitelezése szakszerűen, megfelelő anyagból, a szabvány előírása szerint történt. A nagy területek bekerítése nem vezetett célra, azok üzemeltetése sem történhetett kellő körültekintéssel és szakszerűséggel. Lényeges, hogy a kerítés folyamatos ellenőrzése, karbantartása biztosítva legyen, továbbá, hogy a kapuk helyett lehetőleg átjáró létrák legyenek beiktatva.

Az erdővédelmi utasítás egyébként intézkedik, hogy a 10 ha-t meghaladó területeket — az erdővédelmi állomás javaslata alapján — kizárólag az Országos Erdészeti Főigazgatóság engedélyével lehet bekeríteni. A kerítéseket megfelelő számú kiugrókkal kell ellátni, hogy a kerítésen belül jutott vadat könnyen ki lehessen terelni. Az utasítás intézkedik a felelősség tekintetében is a kerítések rendeltetésszerű üzemeltetését illetően. Kerítések létesítése csak ott indokolt, ahol egyéb módszerekkel eredményt elérni nem lehet, mert a bekerített területtel arányosan szűkül a vad élettere és csökken az erdő vadeltartóképessége is.

Összefüggő nagyobb területek őrzetése — megbízható ör esetén — hatásosnak és alkalmazhatónak bizonyult, ha az őrzetetés lombhullástól a vegetációs idő beálltáig folyamatos. Különösen hatásos, ha az örök alacsony lábú kutyát is alkalmazhatnak a vad riasztása céljából. (Ezt a fennálló rendeletek általában lehetővé is teszik.) Az őrzés kombinálása egyéb mechanikai módszerekkel — pl. rémszinegek, repelens anyagok stb. időszakonként váltakozó alkalmazása — ugyancsak hatásosnak bizonyult, különösen kisebb területek megvédésére.

6. A kémiai módszerek közül csak az egyedi védelmet nyújtó R. V. S. és az F. H. C. 60, valamint a véralbuminos ERTI-készítmény bizonyult eddig hatásosnak abban az esetben, ha a bekenés után a csemetéket erősen behomokoztuk. Az utóbbi szerrel 1000 db csemete évi védelme 30,— Ft körül ingadozik. A módszer nagyüzemi alkalmazása még további kísérletezésre szorul. A terület vadeltartóképeségével arányban álló vadállomány és a biológiai védekezés kiterjesztése esetén (a vad természetes táplálékának hatványozott biztosítása és mesterséges táplálékkal való fokozottabb kielégítése stb.) ez a védekezési mód feltehetően további jó eredményekre vezethet.

7. *Elektromos árammal* ellátott kerítések alkalmazása eddig nem vált be: üzemeltetésük bonyolult, sok az üzemzavar, gyakori az áramelvezetés, létesítési és üzemeltetési költsége eléggé magas stb. Az erdőkomplexumon belüli alkalmazása a jövőben sem biztat sok eredménnyel — a technikai nehézségek elhárítása esetén sem —, alkalmazása legfeljebb az erdőszegélyek mentén a mezőgazdasági vadkárok csökkentése terén hozhat kielégítő eredményt, ha a mezőgazdasági termények érése idején a vad az erdőtesten belül legalább részben megtalálja (a vadföldeken) a mezőn érő terményeket.

8. Az *előhasználati* anyagként kiültetett *nyársuhángok egyedi megvédése* különösen fontos, minthogy nagymértékben ki vannak téve a vad károsításának. Egyes helyeken kielégítő eredményt értek el a nyársuhángok 2 m magas 3 db karóval és rőzseanyaggal való közbevetelével, illetve bekötözésével. A suhángok dróthálöhengerrel való körülvétele (gyümölcsfákhoz hasonlóan) szintén eredményesnek mutatkozott. Célszerű a nyársuháng köré száraz (lehetőleg szúrós) rőzsekupac elhelyezése is. Megoldatlan még a nyársuhángok szarvas által történő letérése télen is, de különösen a vegetációs idő alatt.

9. A *kéreghántás* elleni védekezés módszerei közül az egyedi megvédés (papírral való bekötés, rőzsével, náddal való bekötözés, repelens anyagokkal való bekenés stb.) különböző módjai, valamint a tisztítási munkák körültekintő elvégzése bizonyul esetenként hatásosnak. A környezet nyújtotta, természetes védelem lehetőségeit (a megvédendő törzs körül az alászorult egyedek meghagyása és a cserjeszint kímélése mindaddig, amíg a fa kérge el nem paraszodik) tovább ki kell terjeszteni.

10. A *biológiai védekezés* különböző lehetőségei még nincsenek kellő mértékben kihasználva, így elsősorban a kiültetett csemeték és suhángok megvédése a fajok között fellelhető kölcsönös megsegítés elve alapján. A környezetnyújtotta védelem eklatáns példáit láthatjuk gyakran az erdőben, amidőn a félcserjék, cserjék között, vagy az állományalkotó fajok újulatában elkerüli a kiültetett és az adott erdőkomplexumban nem őshonos csemete vagy suháng a vad figyelmét, illetve károsítását. Ezeknek a tájanként és erdőrészetenként változó lehetőségeknek széleskörű kiaknázása és alkalmazása egyelőre még nincs kellő mértékben kidolgozva és kihasználva. Ehhez szükséges az üzemi szakemberek ilyen irányú magasabbfokú általános képzettsége és jó érzéke. Ez a módszer normál vadállomány esetén egyik alapvető láncszeme lehet a vadkárelhárítás összetett rendszerének, ha kellő szakértelemmel és körültekintéssel végezzük. A biológiai védekezés összetett módszerének alapvető feltétele az is, hogy a termőhelymegválasztás és a fafajmegválasztás a legnagyobb körültekintéssel történjék.

A biológiai védekezés másik alapvető előfeltétele, hogy a területtel arányban álló vadállományról fokozott mértékben gondoskodni kell, biztosítani kell a megfelelő helyen kialakított, kellő kiterjedésű és célszerűen üzemeltetett vadföldet, biztosítani kell a téli etetést, mégpedig nemcsak száraz szalastakar-

mány formájában, hanem vitamindús zöldszakarmányt is, hogy a vadat lekös-
sük és táplálék-, illetve tápanyagigényét a lehető legnagyobb mértékben kielé-
gítsük. A vadföldek kialakítását biztosítják éppen ezért az OEF érvényben levő
rendeletei.

Mindent egybevetve a vadkárók kérdése ma még megnyugtatóan nincs
rendezve, de az ismertetett adminisztratív és gazdasági, valamint biológiai,
vegyi és mechanikai rendszabályok és módszerek átfogó, komplex alkalmazása,
azoknak az adott tájegységekhez és a kitűzött erdőgazdasági célhoz simuló
következetes végrehajtása és kivitele fogja meghozni az erdőgazdasági vad-
kárók elviselhető mértékre történő visszaszorításának lehetőségét. A vadkár-
megelőzés és vadkárelhárítás terén tovább folytatjuk a tudományos kutatást,
az elért eredmények (külföldi és hazai) üzemi mértékű alkalmazását előbb a
kísérleti erdészetek területén vezetjük be, majd fokozatosan kiterjesztjük a
vadkárral érintett erdőgazdaságok területére.

Az erdőgazdasági vadkárók kérdésével jelenleg az Erdészeti Tudományos
Intézetben, valamint az ennek felügyelete alá tartozó három erdővédelmi állo-
máson foglalkoznak. Az erdőgazdaságok saját területükön üzemi feladataik
keretén belül foglalkoznak a vadkárók megelőzésével és elhárításával. Fontos
feladatuk a vad és az erdő közötti egyensúlyi állapot kialakítása és fenntar-
tása, az erdőgazdasági távlati terveken és üzemi részletterveken belül a vad-
gazdálkodás érdekeinek is érvényrejuttatása, valamint a vadkárelhárítás
helyien legjobban alkalmazható módszereinek szakszerű végrehajtása.

Előregyártott vízelvezető berendezések erdei utakon

R Ó N A I F E R E N C,
egyetemi adjunktus, Sopron

Az erdészeti mélyépítésnek a második 5 éves tervben előirányzott programja
indokolttá teszi, hogy olyan kérdésekkel is foglalkozzunk, amelyek nem csupán az
építési költségek csökkentését célozzák, hanem emellett az építőipar korszerű és gaz-
daságos építési módjait szervezési vonatkozásban is felhasználják. A kettő egymással
szoros összefüggésben van és jelentőségét a második 5 éves terv időszakára előirány-
zott mintegy 800 km összhosszúságú erdei út megépítése húzza alá. A népgazdaság
építőiparában ilyen módszer a beton, illetve a vasbetonszerkezetek *előregyártása*. A
mélyépítés — így az erdészeti mélyépítés is — együtt jár beton, illetve vasbeton-
szerkezetek alkalmazásával, amelyek elsősorban a pálya víztelenítésével, de egyéb
melléképítményekkel, műtárgyakkal és berendezésekkel (korlát, támfal, kisvasúti vb.
alj) is kapcsolatosak.

Célunk az erdei utak víztelenítésével összefüggő előregyártási lehetőségeket meg-
vizsgálni, az előregyártott elemek megfelelő típusainak kialakítását elősegíteni, hogy
ezzel is hozzájáruljunk az előregyártás gazdasági és műszaki előnyeinek az erdészeti
mélyépítésben való felhasználásához. Természetszerűleg jelen sorok között nem tér-
hetünk ki az összes előregyártva készíthető elem tárgyalására. Ezek közül most a ke-
resztfolyókákat vizsgáljuk közelebbről, támaszkodva a Piliszi Állami Erdőgazdaság te-
rületén végzett ilyen irányú megfigyelésekre is.

Feltáró útjaink építési költségtényezői között, mint ismeretes, kiemelkedő helyet
foglalnak el a víznek a pályáról való elvezetését szolgáló különböző berendezések,
műtárgyak építésére fordított költségek. A gyűjtő utaktól az I. rendű főfeltáró utakig
az ilyen berendezéseknek széles skálája nyer alkalmazást. Ezek közül pl. a boltozott
áteresztő, valamint a kisnyílású vasbeton lemezhidak létesítési költsége közel fél km
egyjaratú makadémpálya építési költségeit fedezné. Az útépitésekre fordítható be-